

СТАНЦІЯ КОЗЯТИН В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Місто Козятин у Вінницькій області – четверте за величиною. Відоме, насамперед, своїми транспортними магістралями. За [переписом населення](#) України (2001 р.), населення Козятина враховуючи [передмістя Залізничне](#), склала близько 28,7 тис. осіб.

Місто Козятин веде свою історію від початку будівництва залізниці сполученням Київ–Балта. Однак перша письмова згадка про поселення на місці сучасного Козятина датується 1734 роком. Робітниче селище, що 7 липня 1874 р. було віднесене до категорії містечок Бердичівського повіту Київської губернії, отримало назву Козятин, яка була запозичена в сусіднього села Козятин. Відомим воно стало завдяки великому залізничному вузлу та надзвичайно гарній споруді вокзалу, що був побудований в 1888–1889 рр. за кресленнями архітектора Валеріана Куликовського.

Жителі містечка та робітники залізничного вузла стійко витримували всі події, що відбувалися в державі. Зокрема, 1905 року козятинські залізничники одними з перших приєдналися до Всеросійського жовтневого політичного страйку. Залізничний вузол пережив повалення династії Романових, буремні епізоди громадянської війни, надлюдську відбудову господарства в 1930-х рр., голод 1932–1933 рр. та нищівну чистку ворогів народу в другій половині 1930-х рр. У [1923](#) р. Козятин став районним центром Бердичівського повіту, а в [1932](#) р. зі зміною адміністративно-територіального поділу став районним центром [Вінницької області](#).

Здавалося б, неможлива ще більш страшна подія після всього пережитого, проте настав 1941 р., і 22 червня розпочалась Велика Вітчизняна війна.

Відбувалася швидка евакуація устаткування заводів та фабрик, цілих підприємств та цивільного населення, яку організували органи радянської влади. У більшості вона проводилася залізничним транспортом, і тому залізничний вузол станції Козятин відіграв важливу роль у виконанні даного завдання. З наближенням фронту в Козятин надійшов наказ про евакуацію паровозного депо і всього господарства в тил країни. Керував евакуацією начальник паровозного депо станції Козятин – Борис Петрович Давидюк.

13 липня 1941 р. перед захопленням ворожими військами міста та станції Козятин була завершена основна евакуація підготовлених ешелонів.

Авіабомбами було розбито два вагони, що стояли на залізничному полотні. Б.П. Давидюк з 12-ма машиністами потягом вирушили до станції Погребище, тому що всі інші напрямки залізниці були відрізані німецькими військами. За організацію евакуації на станції Козятин Б.П. Давидюк, за рішенням Президії Верховної Ради СРСР, був нагороджений орденом «Знак Пошани».

15 липня 1941 р. передові частини 48-го танкового корпусу генерал-лейтенанта танкових військ Кемпфа ввійшли в м. Козятин, а 16-а танкова дивізія під командуванням генерал-майора Хубе захопила залізничну та товарну станцію міста.

За допомогою полонених німці відновлювали залізничне полотно, ремонтували устаткування паровозного господарства, обслуговували залізничну станцію міста. Полонених виводили під наглядом до місць роботи. Німецькі конвоїри шикували їх у колони по чотири чоловіки в ряд. Щоб прискорити рух колони, вони використовували дерев'яні палиці, на один кінець яких забивали великий цвях та загострювали його. Під час руху конвоїри кололи полонених цвяхом. Полоненим не дозволялося носити будь-яке взуття, окрім дерев'яних дощків, що жахливо натирало ноги. Полонених підготовували робітники цеху паровозного депо, що разом зі сміттям виносили картоплю та скибки хліба, які загортали в шматки газети чи брудний папір.

Територія вокзалу контролювалася німецькими військами, і люди, які не мали спеціальної перепустки, не могли потрапити сюди. Рух відбувався по залізничному мосту, який в народі отримав назву «чортового», тому що дошки були просто покладені на залізний каркас, і необережний пішохід міг просто провалитися в прогалини між ними. Біля мосту постійно чергував німецький військовий і перевіряв перепустки.

У приміщенні буфетної зали залізничного вокзалу станції Козятин збиралися німецькі солдати та офіцерський склад і починали грати на музичних інструментах, а частіше просто слухали російських пісень, що виконували військовополонені. Найбільше окупантам подобалися «Катюша», та «Очи черные». За гарне виконання полонений міг отримати додаткову пайку продуктів.

Активно діяло проти нацистських окупантів козятинське підпілля. Патріоти зривали перевезення вантажів, затримували паровози в ремонті. Особливо відзначився машиніст І.І. Сербін, який здійснював диверсії в паровозному депо. Невдовзі гестапівці запідозрили Сербіна в протиправних діях й почали стежити за ним. Підпільника заарештували саме тоді, коли він приймав по радіо передачу з Москви. Патріота піддали жорстоким катуванням і після знущань повісили. За легендою, перед стратою І.І. Сербін вигукнув: «Смерть фашистам!» За активну участь у партизанському і підпільному русі 24 козятинці нагороджені медалями «За відвагу» і «За бойові заслуги».

24 грудня 1943 р. розпочалася Житомирсько-Бердичівська наступальна операція військ 1-го Українського фронту. Залізничний вузол та місто Козятин визволяла Перша Танкова армія. Першою увірвалася в місто група розвідників під командуванням В.М. Підгорбунського, два танки з десантом автоматників на броні (усього 29 чоловік). Вони, обійшовши ворожі укріплення, зайшли в Козятин зі сходу. Розбивши вісім протитанкових гармат і знищивши до сотні ворожої піхоти, радянські війська ввірвалися на привокзальну площу, де почали стріляти по залізничному ешелоні, в якому знаходилися німецькі військові та штабні офіцери танкової дивізії. Посіявши паніку, два танки повернули в найближчу вулицю, біля вокзалу.

На залізничній станції зав'язався бій і на допомогу 69-му танковому полку Івана Никифоровича Бойка прийшов 8-й гвардійський механізований корпус, що разом із 241-ю стрілецькою дивізією допомагав очищати місто та станцію від німецьких військ. 28 грудня 1943 року Козятин був остаточно звільнений від нацистів. Проте систематичні артилерійські обстріли й бомбардування тривали до 15 березня 1944 р. В цій ситуації активно проявили себе залізничники, які забезпечували вчасне відправлення ешелонів, постійно відновлювали зруйновані ділянки залізничної колії.

За безстрашність і героїзм при визволенні Козятин І.Н. Бойко, П.П. Грибальов, В.М. Підгорбунський та М.І. Бушилов удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

Відступивши, німецькі війська залишили бойову техніку та військові матеріали. Радянськими військами було захоплено: 103 польові та самохідні гармати, багато мінометів і вогнепальної зброї, бронепоезд, 7 паровозів, 2 залізничних ешелони, близько 1000 автомашин, 100 мотоциклів, 300 коней, склад із пальним та великі продовольчі склади.

У 2011 році, в пам'ять про розстріляних під час Великої Вітчизняної війни військовополонених, у Козятині встановлено меморіальний знак у вигляді хреста. Його розмістили на околиці міста, на місці страти 724-х військовополонених – військових моряків, партизанів, підпільників і місцевого мирного населення. Хрест встановлено Київською громадською організацією «Товариство ветеранів розвідки Військово-Морського Флоту», та ветеранами Дніпровської військової флотилії за підтримки Міністерства оборони України, обласної державної адміністрації та органів місцевого самоврядування. Голова Вінницького осередку «Товариства ветеранів розвідки ВМФ» Сергій Супряга повідомив, що зі знайдених архівних матеріалів відомо про чотири могили, в яких поховано близько 7,5 тисяч осіб. «Роботи ще дуже багато, але впевнений, що спільними зусиллями обеліск, встановлений тут ще у 50-х роках ХХ століття, як і пам'ятний знак, встановлений сьогодні, переростуть у майбутньому в меморіальний комплекс, на плитах якого будуть викарбувані імена кожного загиблого. Це наш святий обов'язок», – зазначив С.Супряга.

Ми повинні пам'ятати минуле, досліджувати історію свого рідного міста чи села, місцевості, де проживали наші близькі та друзі. Не забувати незначних подій, що відбувалися у рідному населеному пункті, для того, щоб відтворити історію тієї частинки народу, яка все життя працювала на цій землі, виховувала покоління нових людей, жила тут й тут похована, яка своїми вчинками та діями творила унікальну та персональну історію своєї рідної землі.